

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวรรณคดีประเภทบทละครของไทยซึ่งมีที่มาจากบทละครนาฏกะสันสกฤตเรื่องอภิชฎานศากุนตละของกาลิทาส พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลาไว้ถึง ๔ ส่วนวน คือ ส่วนวนที่ ๑ ฉบบละครรำลายพระราชหัตถ์ในกระดาดฟูสแก๊ป ส่วนวนที่ ๒ ฉบบละครรำที่พิมพ์เป็นเล่ม ส่วนวนที่ ๓ ฉบบละครร้องที่เป็นฉบบพิมพ์คัด และส่วนวนที่ ๔ ฉบบละครร้องสำหรับแสดงบนเวทีที่พิมพ์เป็นเล่ม

เป็นที่เชื่อกันว่า ที่มาของบทละครเรื่องอภิชฎานศากุนตละของกาลิทาส คือศกุนตโลปาชยานในมหากาโรตะ ในวรรณคดีสันสกฤต ศกุนตโลปาชยานมิได้มีอยู่เพียงฉบบเดียว แต่มีอยู่ ๒ ฉบบ คือ ศกุนตโลปาชยานในมหากาโรตะกับศกุนตโลปาชยานในปัทมปุราณะ เนื้อเรื่องของศกุนตโลปาชยานในปัทมปุราณะมีความคล้ายคลึงกับอภิชฎานศากุนตละมากกว่าศกุนตโลปาชยานในมหากาโรตะ นักปราชญ์ทางวรรณคดีสันสกฤตบางท่านจึงมีความเห็นว่า ศกุนตโลปาชยานในปัทมปุราณะ เป็นที่มาของอภิชฎานศากุนตละ

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบศกุนตโลปาชยานทั้งสองฉบบและอภิชฎานศากุนตละในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านความคล้ายคลึงกันของถ้อยคำและข้อความ ซึ่งเป็นหลักฐานเกี่ยวกับการยืมคำและข้อความแล้ว สามารถสรุปอย่างมีเหตุผลพอเป็นที่เชื่อถือได้ว่า ศกุนตโลปาชยานในมหากาโรตะเป็นฉบบแรกเริ่มและเป็นฉบบที่เป็นที่มาของบทละครเรื่องอภิชฎานศากุนตละ กาลิทาสได้เปลี่ยนแปลงเค้าโครงเรื่องและเพิ่มเติมเหตุการณ์บางตอน เพื่อให้เหมาะสมกับการนำเสนอในรูปของละครนาฏกะ แต่ก็มีรายละเอียดบางประการที่เป็นร่องรอยให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เขาได้เค้าโครงเรื่องจากศกุนตโลปาชยานในมหากาโรตะ

ส่วนศกุนตโลปาชยานในปัทมปุราณะนั้น เมื่อศึกษาเปรียบเทียบโดยการเทียบเคียงคำประพันธ์ในเหตุการณ์สองตอนระหว่างศกุนตโลปาชยานทั้งสองฉบบแล้ว สามารถ

สรุปได้ว่า ศกุนตโลปายานานในปัทมปุราณะ เป็นฉบับที่แต่งขึ้นทีหลัง และกวีผู้แต่งปัทมปุราณะ ได้คัดลอกข้อความในเหตุการณ์สำคัญสองตอนของศกุนตโลปายานานในมหาภารตะมารวมไว้ในฉบับของตน และเมื่อเปรียบเทียบกับอภิชญาณศำกุนตละของกาลิทาสแล้ว มีเหตุผลหลายประการที่ทำให้สรุปได้ว่า กวีผู้แต่งปัทมปุราณะมีชีวิตอยู่หลังสมัยของกาลิทาส และคงจะนิยมผลงานของกาลิทาสมาก จึงได้นำเอาเค้าโครงเรื่องของอภิชญาณศำกุนตละมาเป็นเค้าโครงเรื่องศกุนตโลปายานานของตน โดยดำเนินเรื่องตามทำนองเรื่องเล่าของคัมภีร์ปุราณะ และเปลี่ยนแปลงข้อความบางตอนบ้างตามความต้องการ

นอกจากศกุนตโลปายานานทั้งสองฉบับจะมีความสัมพันธ์กับตัวละครเรื่องอภิชญาณศำกุนตละแล้ว กฏฐุหาริชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎกและเรื่องของพระเจ้าเพเลกรีตุสในประวัติศาสตร์กรีก ก็อาจจะมีความสัมพันธ์กับอภิชญาณศำกุนตละด้วย เพราะความคิดเรื่องแหวนที่ระลึกในอภิชญาณศำกุนตละไม่มีในศกุนตโลปายานานของมหาภารตะ แต่ในกฏฐุหาริชาดกมีเรื่องแหวนที่ระลึกในทำนองเดียวกับในอภิชญาณศำกุนตละ อาจจะเป็นไปได้ว่า กาลิทาสได้ความคิดเรื่องแหวนจากกฏฐุหาริชาดกนี้ เพราะนิทานชาดกเป็นนิทานพื้นบ้านที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในอินเดียมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 2 หรือศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกัลราชแล้ว

ส่วนเรื่องของพระเจ้าเพเลกรีตุสในประวัติศาสตร์กรีก อาจจะเป็นที่มาของอภิชญาณศำกุนตละในเหตุการณ์เรื่องการหลบแหวนในท้องปลาคะเหียนโดยผ่านทางชาวประมง เพราะตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเทศกรีกและประเทศอินเดียมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ชาวกรีกได้เข้ามารับราชการในราชสำนักของกษัตริย์อินเดีย กาลิทาสเป็นกวีในราชสำนัก ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า เขาคงจะได้ยินเรื่องราวของพระเจ้าเพเลกรีตุสในประวัติศาสตร์กรีกจากชาวกรีกที่เข้ามารับราชการในราชสำนักของพระเจ้าวิกรมาทิตยที่ 2 และเขาคงจะได้นำเรื่องราวนี้มาเป็นเหตุการณ์ตอนหนึ่งในบทละครเรื่องอภิชญาณศำกุนตละของเขา

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลา 4 ส่วนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงถ่ายทอดจากบทละครเรื่องอภิชญาณศำกุนตละของกาลิทาสนี้ แบ่งเป็นบทละครรำ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กับส่วนที่ 2 และบทละครร้องแบบละครตีกดาบรพ์ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 3 กับส่วนที่ 4 บทละครรำส่วนที่ 1

กับบทละครเรื่องสำนวนที่ 3 ไม่เคยใช้แสดงเลย สำนวนที่ 2 เป็นฉบับแก้ไขของสำนวนที่ 1 และสำนวนที่ 4 เป็นฉบับแก้ไขของสำนวนที่ 3 หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สำนวนที่ 1 เป็นฉบับร่างของสำนวนที่ 2 และสำนวนที่ 3 เป็นฉบับร่างของสำนวนที่ 4 ศกุนตลาแต่ละสำนวนมีลักษณะบางประการที่ไม่ซ้ำกัน แต่ถ้าจะเปรียบเทียบกันในด้านวรรณศิลป์แล้ว ศกุนตลาสำนวนที่ 4 เป็นสำนวนที่ดีที่สุด และหากจะเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกับบทละครเรื่องอภิชนานศากุนตละของกาลิทาสแล้ว ศกุนตลาสำนวนที่ 3 และสำนวนที่ 4 ซึ่งเป็นบทละครที่มีความคล้ายคลึงกับอภิชนานศากุนตละมากกว่าศกุนตลาสำนวนที่ 1 และสำนวนที่ 2 ทั้งนี้เพราะเป็นฉบับที่เปลี่ยนจากการไม่มีองก์ ไม่มีฉากในบทละครรามาเป็น 4 องก์ 15 ฉาก ในทำนองเดียวกับในอภิชนานศากุนตละ

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลามีความแตกต่างจากบทละครเรื่องอภิชนานศากุนตละในรายละเอียดปลีกย่อยบางประการ ทั้งในด้านรูปแบบของละคร เนื้อเรื่อง ตัวละคร บทบาทของตัวละครสำคัญ และวรรณศิลป์ ความแตกต่างเหล่านี้บ่งบอกให้ทราบถึงพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งหวังจะให้ "ศกุนตลา" ของพระองค์เป็นละครร่ำและละครองแบบไทย มิได้ทรงมุ่งหวังจะให้เป็นละครนาฏกะตามแบบคนฉมับ เดิมดังที่พระองค์ได้ทรงชี้แจงไว้ในพระราชนิพนธ์คำนำบทละครเรื่องศกุนตลานั้น

ข้อเสนอแนะ

ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบและวิจัยบทพระราชนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น เรื่องสำวตรีและพระนลคำหลวง ซึ่งพระองค์ทรงได้ที่มาจากมหากาพย์ เช่นเดียวกับเรื่องศกุนตลา หรือควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบบทละครเรื่องอื่นของกาลิทาสที่มีที่มาจากวรรณคดีอื่น ๆ เช่น บทละครเรื่องวิกรโมรวิชัย ซึ่งกาลิทาสได้ที่มาจากบทสวดสุกตะหนึ่งในคัมภีร์ฤคเวท(10.95) และจากคัมภีร์คฤทพรานมณะ ฯลฯ โดยใช้หลักการวิจัยในทำนองเดียวกันนี้